

Sporun Orta Öğretim Öğrencilerinin Kendilerine Karşı Tolerans Düzeyine Etkisi

Mehibe AKANDERE, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi/Konya

Ayşegül ÇELİK, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi/Konya

Mehmet ALTIN, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi/Konya

Gülsüm BAŞTUĞ, Sıtkı Koçman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokul/Muğla

ÖZET

Bu çalışma sporun ortaöğretim öğrencilerinin kendilerine karşı tolerans düzeylerine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya Konya'nın merkez orta öğretim okullarında öğrenim gören 200 (100 bayan, 100 erkek) aktif olarak spor yapan ve 200 (100 bayan, 100 erkek) sedanter ortaöğretim öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Öğrencilerin tolerans düzeylerinin belirlenmesinde Ersanlı'nın 2004 yılında geliştirdiği 30 maddeden oluşan tolerans ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.00 programı kullanılmıştır. Verilerin normallik ve varyansların homojenliği test edildikten sonra, istatistiksel farklılıkların tespitinde t testi, One Way Anova ve gruplar arası farklılıklarda ise Tukey testi kullanılmıştır. Spor yapan ve sedanter erkek ortaöğretim öğrencilerin kendilerine karşı tolerans düzeylerinde bir farklılığa rastlanmazken; spor yapan bayan öğrencilerin sedanter bayan öğrencilere nazaran tolerans düzeylerinde istatistiki anlamda bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Grupların tamamı dikkate alındığında spor yapan orta öğretim öğrencilerinin, sedanter öğrencilere nazaran kendilerine karşı tolerans düzeylerinde de istatistiki açıdan farklılık tespit edilmiştir ($P<0.05$). Anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, yaş, gelir düzeyi, kardeş sayısı kriterlerine göre herhangi bir farklılığa rastlanmazken, sınıflar arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($P<0.05$). Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak; aktif spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin, spor yapmayan öğrencilere, spor yapan bayan öğrencilerin, sedanter bayan ve erkek öğrencilere oranla kendilerine ve çevrelerine karşı daha toleranslı oldukları ve sporun tolerans düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tolerans, Spor, Sedanter, Ortaöğretim, Öğrenci.

The Effect of Sport on Tolerance Level of Secondary School Students against Themselves

ABSTRACT

The study was made with the aim of determining the effect of sport on tolerance level of secondary school students against themselves. A total of 400 students from the schools in city centre of Konya, of whom 200 do sports (100 boys and 100 girls) and 200 who don't (100 boys and 100 girls) voluntarily participated in the study. Tolerant scale that was developed by Ersanlı in 2004, consisted of 30 items, was used to determine the participants' tolerance level. In the evaluation of the obtained data SPSS for Windows 16 was used. After evaluating normal dispersion of the data and the homogeneous of the variances independent samples t test and One Way Anova were used to determine the significant differences and also in the differences between groups Tukey test was used. While no difference was observed in tolerance level against themselves of male secondary school students who do sport or not, significant difference was observed in the tolerance level of female students who do sport compared to female students who do not ($p<0.05$). When all groups were considered there was a significant difference in the tolerance level against themselves of students who do sport compared to students who do not ($p<0.05$). There were no significant differences according to mother and father education status, age, level of income, number of sisters/brothers, there was a significant difference according to education class ($p<0.05$). According to study findings it can be said that students who do sports actively are more tolerant to themselves and to their environments than the students who don't do sports and the girl students who do sports are more tolerant to themselves and to their environments than the girl or boy students who don't do sports.

Key Words: Tolerance, Sports, Sedentary, Secondary Education, Student.

GİRİŞ

Çağımızın önemli eğitim araçlarından olan spor neredeyse bütün insanlar tarafından kullanılmaktadır. İlk çağlardan gelip günümüzde de devam eden spor ahlaki, felsefi kurallara bağlı olmakla mümkündür. Spor; barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, haz, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi, hüznün, keder, stres gibi yine insani özellikleri taşıyan kavramları da içeren bir etkinlik olarak insanın bütün varlığını etkileyen bir kavram olma niteliğini halen devam ettirmektedir (Pehlivan, 2004). Ayrıca spor, toplum yaşamına çok değişik yollardan girerek, bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağımlı kılmış ve her zaman toplumun ilgisini canlı tutmayı başarmış bir sosyal olgudur (Kılıcıgil, 1998).

İnsan organizması hareket için yaratılmıştır. Hareket, organizmanın fonksiyonlarının devam ettirilmesinde ve sağlıklı olmasında gereklidir. Hareket etmeyi öğrenme ve hareketler yoluyla öğrenmeyi amaçlayan beden eğitimi ve spor, genel eğitimin amaçlarına hareket aracılığıyla katkıda bulunur. Bu çerçevede beden eğitimi ve spor, bireyin fiziksel, psiko-motor, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimine katkı amacına yönelik organize edilmiş bedensel etkinliklerin tümü olarak ele alınabilir (Aracı, 1999).

Sinir sistemimizle bedenimiz arasında inanılmaz derecede karmaşık ve bir o kadar da basit bir ilişki vardır. Hareket ettiğimizde bedenimiz beynimize her saniye de binlerce uyarım gönderir. Beyin bu uyarımları toplar, organize eder. Belirli bir bütünlük içerisinde sınıflar ve sonra karar verir. Antrenman sinir sistemimizin ve bedenimizin üzerine alabileceği bilgiyi uygun bir biçimde depolamamızı sağlar (Çakmakçı, 2001).

Beden Eğitimi ve spor etkinliklerinin öğrenilmesi bireylerde zihinsel gelişime de yardımcı olur. Zihinsel gelişim, bilgi kavrama ve saklama ile ilgilidir. Böylelikle bireylerin yorum yapabilme, değerlendirme, karar verme ve yetenekleri gelişir. Eğitilmiş kişi düşünen kişidir. Bilim düşünceye, yalnız zihinsel bir olay değil bütün bedeni kapsayan bir olay olarak bakmaktadır (İnal, 2000).

Tolerans kavramı Türkçe de katlanmak, göz yummak, hoş görmek, dayanırlık katlanırlık, anlayış, müsaade etme ve tahammül sözcüklerine karşılık gelmektedir (Aslan, 2001).

Tolerans; genel anlamda herhangi bir zarar görmeden, strese, yüke, acıya, baskıya vb. dayanma, katlanma yetisidir (Budak, 2003). Aslında toleransta, değiştirme ve ortadan kaldırma gücü olmasına rağmen katlanma söz konusudur. Bu anlamda toleransın, daha güçlü olanın zayıf olan karşısında ortaya koyduğu bir tavır olduğu söylenebilir (Aydın, Mehmet, 1999).

Tolerans sözcüğüne; tahammül etme, bir şeye güç yetirme, sabır veya tahammül edilmesi gereken bir şeye karşı kuvvetli olma anlamlarının verildiğine de tanıklık

etmekteyiz ki bu durum, tolerans sahibi kişinin güçlü olması gerektiğini göstermektedir (Aslan, 2001).

Aslan (2001) tolerans kavramını; herhangi bir insanın dil, din, mezhep, düşünce, etnik yapı, cinsiyet ve siyaset konularında kendi değerlerinden başka değerlere varlık tanımama gücü elinde iken, kendi güç ve iradesini sınırlayarak, kabul etmeksizin, onların varlık alanında yer almalarına ses çıkarmaması olarak tanımlamıştır. Tolerans sahibi tolere ederken içsel bir zorlanma ve sıkıntı çektiği için, sahip olduğu gücü kullanmadan, kabul edemeyip hoşlanmadığı şeye tahammül ve katlanma göstermek durumundadır.

Siyasal (kamusal) tolerans çoğunlukla siyasi gruplara karşı sivil özgürlüklerin genişletilmesinin istenilmesi olarak yorumlanır. Bugün toleransın demokrasilerde ve insan hakları uygulamalarında oynamış olduğu rolün önemi büyüktür (Karpov, 2002).

Fromm' un da Sipinoza' nın toleranssızlığın kaynakları ile ilgili ifadelerine benzer açıklamalar getirdiği görülür. Ona göre, yıkıcılık bireysel güçsüzlük ve yalnızlığın dayanılmazlığından kaynaklanır. Kişi kendi dışındaki dünyaya kıyasla kendi güçsüzlüğünü dünyaya yıkarak ortadan kaldıracaktır (Fromm, 1993).

Antoine Furetière'nin 1690 yılındaki sözlüğünde toleranstan "*birinin muzdarip olduğu bir şeye sabretmesi*" olarak bahsediliyor. Furetière için tolerans gösterilebilecek şey katlanılabilecek bir şeydir. Onun örnek verdiği şeylerin – ağrı, günah ve hayal gücü – hepsi olumsuz anlamlara sahiptir ve sadece belli sınırlar dahilinde tolere edilmesi anlaşılabilir (Delon et al., 2001).

MATERYAL VE METOT

Amaç: Bu çalışma spor yapan ortaöğretim öğrencileri ile spor yapmayan ortaöğretim öğrencileri arasındaki tolerans düzey ve farklılıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Verilerin Toplanması: Öğrencilerin, kendilerine karşı tolerans düzeylerini belirleyecek toplam 30 maddeden oluşan ve 2004 yılında Ersanlı tarafından geliştirilen tolerans ölçeği kullanılmıştır. Öğrenciler kendilerine verilen anket formunu sessiz bir ortamda, zaman kısıtlaması olmadan işaretlemeleri sağlanmış ve 400 öğrencinin (%100) anket verileri elde edilmiştir.

Evren ve Örneklem: Bu çalışmanın evrenini; Konya İli şehir merkezinde yer alan orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Örneklem grubunda ise; 200 (100 bayan, 100 erkek) aktif olarak spor yapan ve 200 (100 bayan, 100 erkek) sedanter ortaöğretim öğrencisi olmak üzere toplam 400 öğrenci yer almıştır.

Tolerans Ölçeği: Ersanlı tarafından 2004 yılında geliştirilen Tolerans Ölçeği 30 maddeden oluşmakta ve bireylerin tolerans düzeylerini ölçmektedir. Ölçekte yer alan listedeki her bir ifade için bireyin davranışlarını ne ölçüde yansıttığını belirtmek için, ters puanlanan 11. madde dışındaki diğer maddelerden 1-5 arasında alınan puanlarla hesaplanır. Yüksek puan bireyin yüksek düzeyde toleranslı olduğunu gösterir. Demirtürk (2005) tarafından ifade edilen tolerans düzeyi pozitif düzey aralığında (ortalamanın bir standart sapma altı ile bir standart sapma üstü arası) olan bireylerin davranış özelliği; uyum gösterme, sorumluluk duygusu, güç ve zor şartlara dayanıklılık ve kendini ifade etme gibi davranışlardır.

Daha önce; Ersanlı tarafından yapılmış olan Tolerans Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına 350 kişi katılmıştır. Tolerans Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık katsayısı, iki yarım test güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu değerlendirmeye ilişkin ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,78, iki yarım test güvenilirliği 0,81 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test tekniği ile güvenilirlik hesaplaması ise 0,79 olarak tespit edilmiştir. İki uygulamadan elde edilen puanlar için saptanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı 0,9 olarak elde edilmiştir (Yazgan, 2007). 30 sorudan oluşan Tolerans Ölçeğinin güvenilirliği 0,91 olarak bulunmuş ve bu sonuç ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu yönünde kanaat oluşturmuştur. Çalışmamızda ise maddeler arası tutarlılık katsayısı 0,68-0,77 arasında değişirken testin tamamı için bu değer 0,72 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi: Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.00 programı kullanılmıştır. Verilerin normallliği ve varyansların homojenliği test edildikten sonra, istatistiksel farklılıkların tespitinde t testi, One Way Anova ve gruplar arası farklılıklarda ise Tukey testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Grupların kendilerine karşı tolerans düzeyi değerleri

Gruplar	N	Min.	Max.	Art.Ort.	Ss	F	p
Erkek Spor Yapan	100	42,00	91,00	66,18	9,91		
Erkek Sedanter	100	33,00	82,00	63,41	13,62	6,23	,000 *
Bayan Spor Yapan	100	36,00	88,00	68,8 ^a	11,8		
Bayan Sedanter	100	40,00	87,00	62,44 ^b	10,35		

*P<0.05 = Gruplar arası anlamlı farklılık

Tablo 1'den de anlaşılacağı gibi; Spor yapan erkek öğrenciler ile erkek sedanter öğrenciler arasında kendilerine karşı tolerans düzeyleri bakımından herhangi bir fark

bulunmamıştır. ($P>0.05$). Spor yapan bayan öğrenciler ile sedanter bayan öğrenciler arasında kendilerine karşı tolerans düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($P<0.05$). Spor yapan erkek öğrencilerle, spor yapmayan erkek (sedanter) öğrenciler arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık olmasa da aritmetik ortalamalar dikkate alındığında spor yapan erkek öğrencilerin aritmetik ortalaması ($66,18\pm 9,91$), sedanter erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($63,41\pm 9,91$) daha yüksek bulunmuştur. Spor yapan bayan ve sedanter bayan öğrencilerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde, spor yapan bayan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($68,8\pm 11,8$), spor yapmayan bayan öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($62,44\pm 10,35$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Bayan ve erkek öğrencilerin kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Gruplar	N	Min.	Max.	Art. Ort.	Ss	t	p
Bayan Öğrenciler	200	33,00	91,00	66,8	11,96	,703	,483
Erkek Öğrenciler	200	36,00	88,00	65,62	11,52		

Tablo 2’de görüldüğü gibi; grupların tamamı dikkate alındığında bayan ve erkek öğrenciler arasında kendilerine karşı tolerans düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0.05$). Bayan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($66,8\pm 11,96$), erkek öğrencilerin aritmetik ortalaması ($65,62\pm 11,52$) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Spor yapan ve sedanter öğrencilerin kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Gruplar	N	Min.	Max.	Art.Ort.	Ss	t	p
Sporcu	200	36,00	91,00	67,49	10,95	3,96	,000*
Sedanter	200	33,00	87,00	62,93	12,07		

* $P<0.05$ Gruplar arası anlamlı farklılık

Tablo 3’de görüldüğü gibi; spor yapan öğrenciler ile sedanter öğrencilerin kendilerine karşı tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($P<0.05$). Spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre kendilerine karşı tolerans düzeyleri daha fazladır. Spor yapan öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($67,49\pm 10,95$) iken; spor yapmayan (sedanter) öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($62,93\pm 12,07$) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4: Öğrencilerin baba eğitim düzeyi açısından kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Öğrenim Düzeyi	N	Min.	Max.	Art.Ort.	Ss	F	p
İlköğretim	142	35	88	65,43	11,73		
Orta Öğretim	182	35	91	64,6	11,99	,569	,567
Yüksek Öğretim	76	33	88	66,25	11,16		

Tablo 4’de görüldüğü gibi; öğrencilerin tamamı dikkate alındığında; baba eğitim düzeyleri açısından kendilerine karşı tolerans düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamış ($P>0.05$); yükseköğrenim görmüş babaya sahip öğrencilerin tolerans düzey ortalamalarının diğer gruplara oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir ($66,25\pm 11,16$).

Tablo 5: Öğrencilerin anne eğitim düzeyi açısından kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Öğrenim Düzeyi	N	Min.	Max.	Art.Ort.	Ss	F	p
İlköğretim	241	33	88	65	11,63		
Orta Öğretim	132	35	91	64,63	11,85	2,36	,095
Yüksek Öğretim	27	36	88	69,89	11,43		

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin tamamı dikkate alındığında anne eğitim düzeyleri açısından kendilerine karşı tolerans düzeylerinde önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0.05$). Anne eğitim düzeyi; ilköğretim olan öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($65\pm 11,63$), orta öğretim olan öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($64,63\pm 11,85$), yükseköğretim olan öğrencilerin aritmetik ortalaması ($69,85\pm 11,43$) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6: Öğrencilerin aile gelir düzeyi açısından kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Gelir Düzeyi	N	Min.	Max.	Art.Ort.	S.s	F	p
1000-1500 TL	186	35	87	64,35	11,26		
1500-2000 TL	164	33	91	65,98	11,29	,92	,399
2001 TL üzeri	50	37	85	65,84	11,64		

Tablo 6'da görüldüğü gibi; öğrencilerin tamamı dikkate alındığında gelir düzeyleri açısından kendilerine karşı tolerans düzeylerinde önemli bir farklılığa rastlanmamıştır. ($P>0.05$)

Tablo 7: Öğrencilerin kardeş sayısı bakımından kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Kardeş Sayısı	N	Min.	Max.	Art.Ort.	S.s	F	p
1-2	141	33	91	64,96	12,14		
3-4	223	35	88	65,06	11,64	,507	,623
5-7	36	35	83	67,08	10,77		

Tablo 7'de görüldüğü gibi, öğrencilerin kardeş sayısı ile kendilerine karşı tolerans düzeyleri arasında önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0.05$). Kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin daha toleranslı davrandıklarını görmekteyiz. 1 ila 2 kardeşe sahip öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($64,96\pm 12,14$), (3-4) kardeşe sahip öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($65,06\pm 11,64$), (5-7) kardeşe sahip öğrencilerin aritmetik ortalamaları ($67,08\pm 10,77$) olarak belirlenmiştir

Tablo 8: Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf açısından kendilerine karşı tolerans düzeyleri

Sınıfı	N	Min.	Max.	Art.Ort.	S.s	F	p
9	26	49	88	68,88 ^a	9,26		
10	159	36	91	66,56	10,79	2,869	,036*
11	157	33	88	64,13	11,63		
12	58	37	88	62,78 ^b	14,6		

* $P<0.05$ Gruplar arası anlamlı farklılık

Tablo 8'e göre öğrencilerin sınıfları dikkate alındığında kendilerine karşı tolerans düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($P>0.05$). 9'ncü sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalamaları ($68,88\pm 9,26$) dikkate alındığında tolerans düzeylerinin periyodik olarak 12'nci sınıfa kadar ($62,78\pm 14,6$) azaldığı görülmüş, 9'ncü sınıf öğrencileri ile 12'nci sınıf öğrencileri arasındaki bu değişim istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, aktif olarak düzenli spor yapan (deney grubu) ve düzenli olarak herhangi bir spor yapmayan (kontrol grubu) orta öğretimde okuyan erkek öğrencilerin kendilerine ve çevrelerine karşı toleranslı (hoşgörülü) davranmalarında herhangi bir fark gözlenmezken ($P>0.05$); spor yapan bayan öğrencilerin spor yapmayan bayan öğrencilere göre kendilerine ve çevrelerine karşı daha toleranslı (hoşgörülü) olduğu gözlenmektedir ($P<0.05$) (tablo-1). Balçıkınlı ve Yıldırım (2011)' in profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri ile ilgili çalışmalarında, profesyonel futbolcuların empati becerileri ne kadar gelişimine bağlı olarak sportmen davranışlarında da paralel bir artış olacağını bildirmişlerdir.

Genel bir değerlendirme ile futbolcunun fantezi becerisi arttıkça sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ile rakibe saygı düzeyinin de yükseldiği sonucuna ulaşılırken, empatik düşünceye sahip olan futbolcuların rakibe saygı boyutlarında bir yükselme eğilimi, spora katılıma bağlılık, sosyal normlara uyum ile bir de kurallara ve yönetime saygı düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Perspektif alma becerisi yüksek olan futbolcuların; sosyal normlara uyum, rakibe saygı, sporda sorumluluklara bağlılık, kurallara ve yönetime saygı yönelimlerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Sportif faaliyetlere bağlı olarak hoşgörü ve empatik eğiliminde görülen artış araştırmamızda spor yapan gruplardaki farklılıklarla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan düzenli spor yapan bayan öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında, katılımcıların kendilerine ve çevrelerine karşı tolerans (hoşgörü) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmazken ($P>0.05$); bayan öğrencilerin tolerans ortalamalarının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir (tablo-2). Bu sonuç bayan öğrencilerin aile yaşantısı ve kendisine yüklenen toplumsal rollere bağlı olarak erkek öğrencilerden daha toleranslı oldukları yönünde bir kanaat uyandırmıştır. Büyükkaragöz ve Kesici (1996) öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda; bayan ve erkek ilköğretim öğretmenlerinin hoşgörü ve demokrasi konusundaki sergiledikleri tutumlar arasındaki fark bayanlar lehine bulunmuştur. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu "*Hoşgörü; insana karşılıksız sevgi, saygı ve anlayış gösterebilmektir*" görüşüne katılmışlardır. Çalışmamızda bayan öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran tolerans ortalamalarının yüksek olması yapılan bu çalışmayla paralellik göstermektedir.

Mavi ve Tuncel (2012) sporcuların sporda hoşgörü kavramına ilişkin algılarını inceledikleri ve çalışma evrenini oluşturan yaş ortalamaları 15 olan 127 sporcu üzerine yaptıkları çalışmalarında; sporcuların bu kavramı % 35,43 fair-play/centilmenlik, %34,64 rakibe saygı olarak gördüklerini bildirmişlerdir. Bu bulgular; çalışmamızda düzenli spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin sedanter öğrencilere nazaran daha hoşgörülü olmalarını destekler niteliktedir. Genel anlamda çalışmamızdaki tüm öğrenciler dikkate alındığında; düzenli spor yapan kız ve erkek öğrencilerin (deney grubu); düzenli spor

yapmayan kız ve erkek öğrencilere (kontrol grubu) nazaran kendilerine ve çevrelerine karşı daha toleranslı oldukları gözlenmiştir ($P<0.05$), (tablo-3). Mavi ve Tuncel (2012)'e ait aynı çalışmada hoşgörü kavramına karşılık olarak sporcular sevgi, anlayışlı olmak, iyi niyet gibi algılar geliştirmişleridir. Kendilerine ve başkalarına karşı tolerans düzeylerinde farklılığın sportif açıdan anlamını bu kavramlarda bulması çalışmamıza da sporculara ait tolerans düzeyi ortalamalarının yüksekliğinin de nedeni olarak görülebilir.

Sezer ve ark., (2013) yaptıkları benzer çalışmada anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve gelir durumu açısından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmişlerdir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin; anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve kardeş sayısı açısından incelendiğinde kendilerine ve çevrelerine karşı tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir ($P>0.05$) (tablo-4-8). Çalışmamızdaki sonuçlar, Sezer ve ark. (2013) bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Şekertekin (2003) Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören 80 bayan öğrenci üzerinde yaptığı "spor eğitimi alan ve almayan bayan öğrencilerin uyum düzeyleri, saldırganlık ve kişilerarası ilişki tarzlarının karşılaştırılması" isimli çalışmasında spor yapan grubun sedanter gruba oranla daha sosyal olduğunu tespit etmiştir. Yine Kuruç ve Bayar (2001) "Spor yapan ve yapmayan bayanların kişilik özelliklerinin karşılaştırılması" konulu çalışmalarında spor yapan bayanların sedanter bayanlara nazaran daha dışa dönük olduklarını bildirmişlerdir. Şebin ve ark. (2010) çalışmalarında; sporcuların, branş ve fair-play' e ilişkin olarak, sporcuların oyun kurallarına, hakem kararlarına uyulması gerektiğini, oyun kurallarının kazanmaktan daha önemli olduğunu ve rakibinin sakatlanmaması için gerekirse kazanmaktan vazgeçebileceklerine ait ifadeler yer vermişlerdir. Yine aynı çalışmada kız ve erkek öğrencilerin fair-play' e ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğu ve hakem kararlarının her zaman doğru olduğuna ilişkin görüşlerle ilgili yüzdelerin düşük olduğu görülmüştür (Şebin ve ark., 2010). Bu çalışmada spor yapan öğrencilerin sedanter öğrencilere nazaran daha hoşgörülü ya da toleranslı olması yukarıda belirtilen çalışmalarla tutarlılık sergilemektedir.

Sezer ve ark. (2013) çalışmalarında 4, 5 ve 6' ncı sınıfta okuyan 409 öğrencinin; sosyo-demografik anket formu, anne-baba tutum ölçeği ve çocuk saldırganlık ölçeği kullanarak saldırganlık düzeylerinin nedenlerini araştırmışlar ve erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Yine aynı çalışmada sınıf düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin artmadığını bildirmişlerdir. Çalışmamızda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf dikkate alındığında 9' ncu sınıf öğrencilerinin tolerans düzeylerinin eğitim kademeleri ilerledikçe periyodik olarak azaldığı gözlenmiş (tablo-8); 9'ncü sınıf ve 12'nci sınıf öğrencileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($P<0.05$). Çalışmamızdaki sonuçlar, Sezer ve ark. (2013) bulguları ile paralellik göstermemesine rağmen; yaş gruplarındaki

farklılık bu karşıtlığın nedeni olarak gösterilebilir. Eğitim yaşantısının ilk yıllarında kendilerine karşı tolerans düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin bu tolerans düzeyini eğitim yaşantısının sonlarına doğru yaşadıkları gelecek kaygısı ve üniversite seçiminde yaşadıkları gerginliğe bağlı olarak kaybettikleri söylenebilir.

Tolerans düzeyi normalden çok yüksek sınırlarda olan kişiler öfkelerini daha çok bastırma yolunu kullanarak da öfke kontrolünde sorunlar yaşayabilirler. Baskılanan öfke, bireyin psikolojik dayanma kapasitesinin sınırlarını aşana kadar denetim altında tutulur. Biriken kızgınlık duygusu gittikçe artar ve belirli bir noktadan sonra kişinin dayanma kapasitesi tükendiğinde uygunsuz yer ve zamanda birine patlar (Cüceloğlu, 2000). Aynı şekilde tolerans düzeyi aşırı düzeyde yükseldikçe, bireyin yaşamış olduğu içsel gerilim de artacaktır. Sporda şiddetin birtakım yansıyan olaylarıyla birlikte spor biliminin emin olduğu bir şey vardır ki; spor ve toplumlar arasındaki ilişkilerin bilinmeyen bir şekilde çok boyutlu ve birbirine kenetlenmiş olmasıdır (Sekot, 2009).

Okman (1999) ergenler üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada, olumlu kendilik imgesine sahip ergenlerin, günlük yaşamlarında sürekli öfke duygusu yaşama eğiliminde olmadıkları, ilişkilerinde ürettikleri öfkeyi dışa vurma ya da içe yöneltme, bastırma yolu seçmeden, hoşgörülü davranabildikleri, sakinleşme eğilimine daha kolay girebildikleri, bir başka deyişle öfkelerini kontrol altında tutabildikleri sonucuna varması da bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Akandere ve ark. (2009) yaptıkları çalışmada, spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre daha yüksek ahlak yargı düzeyine sahip olduğu, spor yapan bayan öğrencilerin ise erkeklere göre ahlak yargı düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmiş ve hoşgörünün "ahlaklı olmak" olarak da algılandığı görülmüştür. Bu çalışmada; spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan öğrencilerden, spor yapan bayan öğrencilerin; spor yapmayan bayan ve erkek öğrencilerden daha yüksek tolerans ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Bu değerler çalışmamızın sonuçları ile benzerlik göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmamamızdaki bulgular ve ilgili literatür dikkate alındığında; aktif spor yapan ortaöğrenim öğrencilerinin spor yapmayan öğrencilerden, bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha toleranslı oldukları ve sporun tolerans düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akandere, M., Baştuğ, G., Güler, D. (2009). *Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi*, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1).

Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden Eğitimi*, Bağırhan Yayın Evi, Ankara.

Aydın, S., Mehmet, S. (1999). *Hoşgörünün İslami Temelleri: Osmanluda Hoşgörü Birlikte Yaşama Sanatı*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul.

Aslan, Ö. (2001). *Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açından Analitik bir Yaklaşım*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(2): 357-380.

Balçıkkanlı, S.G., Yıldırım, İ. (2011). *Profesyonel Futbolcular Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2): 49-56.

Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Büyükkaragöz, S., Kesici, Ş. (1996). *Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları*, Eğitim Yönetimi, 3: 353-365.

Canan, F., Ataoğlu, A. (2010). *Anksiyete Depresyon ve Problem Çözme Becerisi Algısı Üzerine Düzenli Sporun Etkisi*, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 1: 38-43.

Cüceleğlu, D. (2000). *İçimizdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çakmakçı, S. (2001). *Okullardaki Beden Eğitimi Dersinin ve Faaliyetlerinin Öğrencilerin Sosyalleşmelerine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Demirtürk F. M. (2005). *Erbaş ve Erlerin Aldıkları Askerlik Eğitiminin Tolerans Düzeyini Geliştirmeye Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Delon M., Kaibuchi K., Ronald N. (2001). *Encyclopedia of the Enlightenment*, Fitzroy Dearborn Publishers, 2 (M-Z), Chicago & London.

Fromm, E. (1993). *Özgürlük Korkusu*, Çev: Roza Hamken, Mert Yayıncılık, İstanbul.

İnal, A. N. (2000). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş*, Desen Ofset Matbaacılık, Konya.

Karpov, V. (2002). *Religiosity and Tolerance in The United States and Poland*, Journal for the Scientific Study of Religion. 41(2): 267-288.

Kılıçgil, E. (1998). *Sosyal Çevre- Spor İlişkileri*, Bağırhan Yayınevi, Ankara

Koruç, Z., Bayar, P. (2001). *Spor Yapan ve Yapmayan Bayanların Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması*, Spor Bilimleri Ulusal Sempozyumu, Bildiri Kitapçığı: 236.

Mavi S., Tuncel, S. D. (2012). *Sporcuların, Sporda Hoşgörü Kavramına İlişkin Algıları*, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(4): 125-129.

Okman, S. (1999). *Ergenlik Dönemindeki Öfke İfade Tarzlarının Kendilik İmgesi Bağlamında İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Pehlivan, Z. (2004). *Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Yeri ve Önemi*, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2: 49-53.

Sekot, A. (2009). *Violence in Sports*, European Journal for Sport and Society, 6(1): 37-49.

Sezer A., Kolaç, N., Erol S. (2013). *Bir İlköğretim Okulu 4, 5, 6'ncı Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler İle İlişkisi*, MÜSBED, 3(4): 184-190.

Şebin, K., Tozoğlu, E., Yılmaz, S., Bostan, Ö., Demirel, N. (2010). *Spor Yapan Üniversite Öğrencilerinin Fair Play'e İlişkin Görüşleri*, <http://www.e-dergi.atauni.edu.tr> adresinden çevrimiçi erişim. (erişim tarihi 08.3.2015).

Şekertekin, M. A. (2003). *Spor Eğitimi Alan ve Almayan Üniversite Bayan Öğrencilerin Uyum Düzeyleri, Saldırganlık ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Karşılaştırılması*, Atatürk Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(2).

Yazgan, S. (2007). *Öfke Kontrolü ile Tolerans Düzeyi Arasındaki İlişki*, Yüksek lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.